

А. С. Диндар,
аспірант, асистент кафедри європейської інтеграції,
ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана"

ОСОБЛИВОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВЕКТОРУ РОЗВИТКУ АРТ РИНКУ УКРАЇНИ

A. Dyndar,
post-graduate student, European integration department,
Kyiv National Economics university named after Vadym Hetman

KEY FEATURES OF THE EUROPEAN VECTOR OF DEVELOPMENT OF THE CULTURE AND CREATIVE MARKET OF UKRAINE

*У статті досліджуються особливості європейського вектору розвитку ринку товарів та послуг, що про-
дукуються підприємствами сектору культури. За своєю структурою роботу умовно можна розподілити
на дві складові: в рамках першої проаналізовано законодавчі передумови розвитку міжкультурної ди-
фузії на українському ринку, а також наявність міжнародних зв'язків, що проявляються у наявності пред-
ставництв різноманітних міжнародних фондів та організацій, діяльність яких спрямована на стимулю-
вання виробництва та, подекуди, розповсюдження товарів та послуг творчих галузей. В результаті вияв-
лених наявних зв'язків проведено аналіз економічних індикаторів, що могли б свідчити про особливості
та перспективи подальшого розвитку в Україні сектору культури, а також дотичних до них галузей.*

*In this article the author investigates the features of the European vector of development of the market of
goods and services produced by enterprises of the cultural sector. According to its structure, work can be divided
into two parts: the legal preconditions for the development of intercultural diffusion of the Ukrainian market are
analyzed in the first one, as well as the presence of international relations, which are manifested in the presence
of representations of various international funds and organizations, whose activities are aimed at stimulating
production and sometimes distribution of goods and services of creative industries. As a result of the revealed
connections, an analysis of economic indicators was conducted and could indicate the peculiarities and prospects
for further development of the cultural sector of Ukraine, as well as related industries.*

*Ключові слова: креативна економіка, культура, арт-бізнес, творче підприємництво.
Key words: creative economy, culture, art business, creative entrepreneurship.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В останні три десятиліття взаємозв'язок між куль-
турою, територією, розвитком та його економічний
ефект на локальному рівні був об'єктом підвищеної ува-
ги серед науковців. Разом з тим, твердження про те, що
культура та творчість можуть бути важелями суттєво-
го впливу для економічного зростання певної території,
дедалі частіше наводяться як основні серед багатьох
прикладів територіального управління в усьому світі
(Монтанарі [1], Мастерд [2]). Поняття творчого (смарт)
міста домінувало у численних дискусіях, насамперед в
англо-американських країнах (Скотт [3—6]; Лендрі [7;
8], Холл [9], Майлз [10]), в той час як термінологія куль-
турних або творчих кластерів сформувалася і отримала
подальший розвиток переважно в континентальній
Європі (Сантагата [11—14], Маскелл та Лоренсен [15],

Ван Хоер [16], Ле Блан [17]). З часом воно стало ключо-
вим елементом багатьох національних, регіональних та
міських стратегій розвитку. Варто зазначити, що роз-
роблення політик у галузі культури як в Україні, так і
за її межами, формувалось на політичному (макро) рівні,
практично ігноруючи динаміку культурних процесів на
мікрорівні. Тобто визначалися цілі, напрями розвитку,
омінаючи увагою дослідження шляхів, якими вони мож-
уть бути досягнені, не беручи до уваги на те, що у кож-
ному окремому контексті поняття культури, творчості
та інновацій набували нових значень.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета полягає в системному дослідженні особливо-
стей розвитку арт ринку України в процесі її економіч-
ної конвергенції з ЄС та переваг, що впливають з

огляду на створення з ним економічної асоціації. З метою визначення вектору та особливостей розвитку культурного підприємництва на території України варто розглянути та проаналізувати найбільш значущі складові трансформації арт ринку. Задля досягнення мети варто виявити інституційні передумови розвитку арт ринку в Україні, характер та модель інтеграційного співробітництва з ЄС, причини та наслідки динамізації культурного ринку держав.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Інституційні передумови розвитку арт ринку в Україні. Одним із головних пріоритетів державної політики конвергенції України та ЄС є сприяння інтеграції нашої держави в європейській та світовий культурний простір, зокрема, як зазначено в Коаліційній угоді українського парламенту [18], сприяти просуванню українського національного культурного продукту на європейському і світовому культурному просторі, співпрацюючи з міжнародними організаціями. Такі пріоритети були визначені кожною з Законів України "Про культуру" (Розділ 1. Основні положення, стаття 3: "пропагування української національної культури у всій її різноманітності за кордоном та світового культурного надбання в Україні". Розділ 8, Міжнародні культурні відносини, Стаття 33) [19] "Держава сприяє міжнародному культурному обміну, співробітництву закладів культури, професійних творчих працівників, працівників культури України із зарубіжними партнерами".

Довгострокова стратегія розвитку української культури визначає її стратегічну ціль: "розвиток міжнародної діяльності та популяризація української культури — міжнародне співробітництво у сфері культури, що є важливим фактором розвитку міжнародного партнерства" [20]. У Державному бюджеті 2018 року передбачено створення Українського інституту для всебічного представлення України за кордоном. Інститут буде підпорядковано Міністерству закордонних справ, але водночас залишатиметься незалежним у визначенні змісту своєї діяльності. Як визначено Статутом Інституту, це буде "державне підприємство, яке створює організаційні, адміністративні та інші умови для просування закордоном України, сприяння розвитку міжнародного співробітництва у сфері культури та інтеграції української культури у світове культурне середовище" [21]. Для досягнення цієї мети використовуються різні інструменти: участь у міжнародних фестивалях, виставках, семінарах, арт-тури, дні та роки культури тощо. У 2015—2017 роках спільно з міністерствами Литви, Грузії, Азербайджану та Естонії були організовані тренінги з управління культурою та культурною спадщиною.

Варто зазначити, що велике значення має міжнародна інституціоналізація культурних процесів. Україна є членом таких міжнародних організацій, як Рада Європи, ЮНЕСКО (див. нижче), Організація Чорноморського економічного співробітництва, ГУАМ та ОБСЄ. Також наша держава бере участь у різних міжнародних програмах та проектах на офіційному рівні. Наприклад, COMUS (2014—2017), Східне Партнерство (Програма Культури та Творчості), Креативна Європа, Еразмус. 13 вересня 2013 року набув чинності Закон України про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про цінність культурної спадщини для суспільства (Конвенція Фаро). На наднаціональному рівні існує лише 3 нератифіковані документи, пов'язані з культурою: Конвенція UNIDROIT (Міжнародний інститут уніфікації приватного права) про викрадені або незаконно вивезені культурні об'єкти, Брюссельська конвенція, що стосується розподілу переданих супутникових сигналів, які містять телевізійні програми, та факультативний протокол до Міжнародного пакту про Економічні, соціальні та культурні права. Угода про культурне співробітництво діє з Бразилією (діє з 2013 р.), Вірменією (з 2000 р.), Іспанією (1997 р.), Італією (1997 р.), Китаєм (2013 р.),

Литвою (2001 р.), Латвією (2002 р.) та Фінляндією (2003 р.). Загалом, до 2015 року було укладено 59 двосторонніх угод, а 2017 році були укладені угоди з Естонією, Білоруссю та Республікою Корея. Міністерство культури бере участь у 30 двосторонніх міжурядових комітетах та є координатором ряду міжнародних комісій та підкомітетів у сфері співробітництва між Україною та Китаєм, Польщею, Німеччиною, Румунією, Словаччиною. На 11-му Міжурядовому комітеті ЮНЕСКО з охорони нематеріальної культурної спадщини, що відбувся 28 листопада — 2 грудня 2016 р. в Аддіс-Абебі Україна представила свій періодичний звіт про виконання Конвенції ЮНЕСКО з охорони нематеріальної культурної спадщини. Звіт сприяє розробці загальних та міждисциплінарних підходів до елементів спільної нематеріальної культурної спадщини української, кримськотатарської та караїмської культури з країнами Литви, Польщі, Румунії та Білорусі. Будуть організовані спільні заходи (семінари, конференції), в яких вивчається і пропагується елементи української нематеріальної культурної спадщини у співпраці з українською діаспорою в Італії, Португалії, Канаді та США.

В останні роки відповідальність за міжнародне культурне співробітництво була розподілена на центральному рівні головним чином між наступними установами: Міністерством культури (культурні організації та заходи, мистецтво та культурна освіта, обміни, спадщина, діаспора, меншини, культурні цінності, міжнародна співпраця та міжкультурний діалог); Міністерством закордонних справ (промоція та міжнародні зв'язки; координація міжнародних багатосторонніх програм; Український інститут); Державним комітетом з питань інформаційної політики, телебачення та радіомовлення (медіа, телебачення, реклама); Міністерством освіти і науки, молоді та спорту (студентська культура та освіта, молодіжна культура, міжкультурний діалог, спорт); та Міністерством інформації (політика комунікації, інформаційна безпека). Міністерством регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального господарства України має повноваження розвивати міжнародне культурне співробітництво на регіональному рівні, особливо в галузі культурної економіки та культурної спадщини. Водночас регіональні або місцеві органи влади можуть розвивати міжнародну співпрацю самостійно або за підтримки центральних державних установ, наприклад, організація художніх турів, фестивалів, конференцій тощо. Протягом 2016—2017 років Міністерство закордонних справ, Дипломатична академія України та Київське представництво Інституту Кеннана провели три форуми з питань культурної дипломатії, в яких взяли участь різні зацікавлені сторони з місцевих та національна культура та організації громадянського суспільства до закордонних та міжнародних установ та фондів, взяла участь у обговоренні різних аспектів, викликів та методів культурної дипломатії в сучасних умовах [22]. Фонд гуманітарного розвитку України спільно з Київським офісом Інституту Кеннана та Інститутом соціальних та економічних досліджень (ICER), неурядовим аналітичним центром, представив ініціативу "Дипломатичний сніданок".

Інтеграційна модель співробітництва з ЄС. Міжнародні культурні установи та інститути відіграють дуже важливу роль в Україні, розвиваючи культурний діалог та підтримуючи українських митців за допомогою різних проектів. Крім творчих заходів (наприклад, концертів, виставок, майстер-класів, тижнів кіно), Британська Рада, Інститут Гете, Шведський інститут, Французький інститут, Європейський культурний фонд та Польський інститут підтримують курси з менеджменту мовної, освітньої та культурної діяльності та мистецтва, організовують культурні події та конференції, навчальні поїздки та обміни.

У 2013 році Шведський інститут підтримував кілька ініціатив в Україні, пов'язаних із традиційним та сучас-

ним мистецтвом, а також вдосконалення культурного врядування та розвитку міжкультурного діалогу. Наприклад, один з проєктів був ініційований Центром розвитку "Демократія через культуру", міськими радами Луцька та Павлограда (Україна) та муніципалітетом Боткірка (Швеція) під назвою "Розбиття стереотипів" і був спрямований на відкриття та збір існуючих традиційних стереотипних образів та сприйняття в українських та шведських спільнотах, які можуть бути виражені далі за допомогою мистецтва.

Активним ініціатором культурного та освітнього життя українського суспільства є Британська Рада в Україні, яка розпочала програму "Креативне підприємство Україна" у 2015 році і за два роки вони провели 8 тренінгів для 179 молодих підприємців у 6 містах країни. Учасники є представниками бізнесу чи стартапів у таких галузях: видавництво, дизайн, мода, архітектура, образотворче мистецтво, музика, театр, хореографія, фільми, радіо та телебачення, фотозйомка, відеоігри, цифрові медіа, менеджмент фестивалів, творчі центри, IT-рішення для культурних/творчих ініціатив, ремесел та ін. Підтримка розвитку креативної економіки України була однією з ключових цілей програми. Програма "Креативне підприємство Україна" була розроблена для підприємців на самому початку їх ділової кар'єри: рекомендовано, щоб учасники були підприємцями з досвідом роботи не більше двох років, або людьми, які перебувають на стадії розроблення моделі підприємництва, з креативною ідеєю, яку вони хочуть перетворити на певний вид бізнесу.

У 2016 році у Центрі розвитку "Демократія через культуру" був створений Український центр EFFE (Європа для фестивалів, фестивалі для Європи). Проєкт EFFE був запущений у 2014 році за підтримки Європейського парламенту та Європейської Комісії. Метою його створення є подальше поглиблення зв'язків співтовариства EFFE шляхом поновлення існуючих або встановлення нових партнерських відносин з центрами EFFE у кожній з 28 країн-членів ЄС та додатково у Норвегії, Ісландії, Сербії, Албанії, Боснії і Герцоговині, Чорногорії, Македонії, Грузії, Молдові, Україні та Ізраїлі (країни, що беруть участь у програмі ЄС "Креатив Європа"). У 2017 році три українські фестивалі отримали статус EFFE Label 2017—2018 в категорії "чудові фестивалі" в Європі: "ГогольFEST" (Київ), "Фейн Місто" (Тернопіль) та "Яворів весело". Протягом останніх десяти років "Гогольфест" став головним осередком сучасних та експериментальних мистецтв у Києві і включає в себе або готовий включати майже будь-який жанр творчості, що виходить за межі звичних форм, від цирку до рок-музики, від вуличного театру до мистецтва перфомансів. Проте вплив Гогольфеста виявляється не лише як захід на вулицях Києва, а й у тому, що він забезпечив простір для експериментальної роботи поза старими державними структурами.

Офіс програми "Креативна Європа", що була започаткована Європейською комісією у 2014 році, в Україні почав діяти у 2015 році після проведення конкурсу на посаду керівника, організованого Міністерством культури України. Протягом 2016—2017 рр. українське представництво фінансувалося від міністерства та інформувало про програму та можливості грантів шляхом численних зустрічей та семінарів в різних містах.

У 2015 році Рада Європи поширила проєкт "Містобудівні стратегії у історичних містах" (COMUS) в Україні, а також в інших країнах Східного партнерства: Вірменії, Грузії, Молдові та Білорусі. COMUS було реалізовано в рамках програми Східного партнерства для вивчення та тестування інноваційних моделей планування для малих та середніх історичних міст, здатних підвищити якість життя та забезпечити стійкий соціальний та економічний розвиток. У проєкті України було представлено три пілотні міста (найбільше число серед інших країн): Луцьк, Жовква та Прилуки. Проєкт реалізова-

но у партнерстві з організацією "Міста світової спадщини".

Проєкт ЄС CHOISE (Культурна спадщина: можливості для покращення якості життя) [23] — розроблено та впроваджено впродовж 2015—2017 років у чотирьох країнах Східного партнерства: Вірменії, Білорусі, Молдові та Україні. Він спрямований на посилення ролі громадянського суспільства та розбудову його можливостей для розвитку умов життя, сприятливих для збагачення спадщини.

Програма Східного партнерства "Культура і креативність" стала важливим інструментом розвитку культурної та творчої індустрії в Україні. В рамках програми було реалізовано низку проєктів та ініціатив, включаючи проєкт "ЮНЕСКО. Індикатори впливу культури на розвиток", що визначає взаємозв'язок між культурою та загальним розвитком економіки та суспільства.

Програма "Індикатори впливу культури на розвиток" передбачає аналіз 7 ключових сфер культури та розвитку на базі оцінки 22 основних індикаторів та відповідає потребам та реаліям країн із низьким та середнім рівнем доходів. Структурно, сферами дослідження стали наступні: економіка, освіта, управління, рівень суспільної участі, гендерна рівність, комунікація, культурна спадщина.

Динамізація арт ринку України. Оцінюючи секторальну архітектуру культурного комплексу України та його готовності сприймати європейський трансфер креативних продуктів надзвичайно важливим, на нашу думку, є оцінювання потенціалу нашої держави. З огляду на це, було б доцільно проаналізувати індикатори розвитку культурного комплексу України, використовуючи цю методологію аналізу, та порівняти їх з відповідними середньоевропейськими. Водночас, варто зауважити, що статистичні дані Європейського Союзу та України збираються за дещо різними методологічними підходами, які переважно відмінні в частині класифікаторів економічної діяльності, деталізації інформації, що є наявною в публічному просторі.

Опрацювання економічних показників передбачає аналіз наступних індикаторів, що виражені як частки: культурного підприємництва у структурі ВВП, зайнятих у сфері культури від загального числа працюючого населення, витрат домогосподарств на товари та послуги арт-сектору у загальних споживчих витратах.

Як випливає з рисунку 1, внесок українського культурного сектору у ВВП 2016 р. становить як мінімум 3,95%. Це майже вдвічі менше аналогічних показників Європейського Союзу і значно менше, ніж показник сільськогосподарського сектору, лісового господарства та рибного господарства (13,59%), питома вага яких рідко перевищує в країнах ЄС 6%, проте близькими за внеском є такі сфери господарювання як добувна промисловість — 4,26%, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря — 4,15% та операції з нерухомим майном — 4,14. Найпоширенішими видами серед основних сфер культурної діяльності були архітектурна та інженерна діяльність та пов'язане з ними технічне консультування (15,5%), реклама (13,1%), телевізійна діяльність зі створення програм та мовлення (6,8%). При цьому частка основних видів культурної діяльності складає 44%, допоміжних відповідно — 56%: бездротові телекомунікації (26,3%), дрова телекомунікаційна діяльність (11,9%), виробництво споживачкої електроніки (6,1%), друк (4,9%), роздрібна торгівля аудіо-та відеообладнанням у спеціалізованих магазинах (4,7%), інші види діяльності (2,1%). Аналізуючи динаміку показників, спостерігаємо точку екстремуму, що припадає на 2014 рік, який був багатим на події, що негативно вплинули на розвиток країни в цілому. Попри втрату частини території і військові дії, що точаться на території України, спад частки доданої вартості, яку продукують підприємства культурного сектору у галузевій структурі ВВП, склав лише 0,1%, що свідчить про

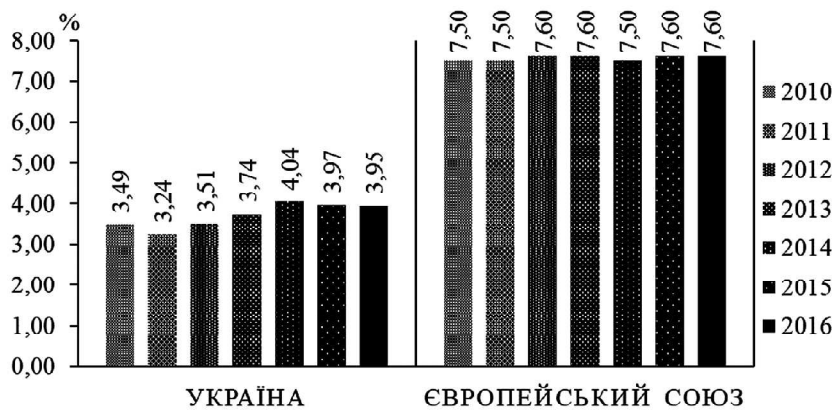

Рис. 1. Частка підприємництва у сфері культури у секторальній структурі ВВП

Джерело: складено автором за даними [24; 25].

Таблиця 1. Питома вага зайнятих у сфері культури за роками, %

Країна/ЄС	2012	2013	2014	2015	2016
Україна	2,72	2,72	2,80	2,92	2,93
Європейський Союз - 28	4,61	4,57	4,63	4,75	4,77

Джерело: складено автором за даними [24; 25].

зростаючу роль та вагу цього сектору в розвитку господарства загалом.

Співвідношення робочих місць у сфері культури порівняно із загальною кількістю працевлаштованого населення в Україні станом на кінець 2016 року за даними Державної служби статистики України складає 2,93%. Порівняно з країнами Європейського Союзу, цей показник є значно меншим, проте враховуючи показник, що був проаналізований вище, можемо стверджувати, що співвідношення числа зайнятих осіб до частки доданої вартості, яку вони генерують, є ідентичною. Щодо динаміки можна зауважити, що український тренд до зростання є аналогічним європейському, хоча й цей показник не демонструє високих темпів зростання.

В Україні культурне підприємництво дозволяє створювати додаткові робочі місця, генерує прибуток та матеріально забезпечує тих, хто працевлаштований на цих посадах на достатньо високому рівні. Наприклад, у галузі комп'ютерного програмування задіяні близько 102 тисяч осіб (2016 рік, Державна служба статистики України). Водночас внесок культурного сектору в працевлаштування громадян є недооціненим через те, що робочі місця у деяких видах культурної діяльності або закладах, які безпосередньо не пов'язані із культурою, хоча мають з нею потужний зв'язок, як, наприклад, готельно-ресторанний бізнес, домінуюча частина закладів

якого розташована в місцях культурної спадщини або поблизу них, не беруться до уваги.

В Україні 1,4% кінцевих споживчих витрат домогосподарств складають культурні товари та послуги. Витрати, пов'язані з галузями безпосередньо культури, склали 54,17%, водночас як дотичні галузі становлять 45,83%. Основні витрати українських споживачів на товари та послуги культурного сектору можна визначити як: культурні послуги — 37,95% загальних витрат на культуру; обладнання для обробки інформації — 21,11%; обладнання для прийняття, запису та відтворення звуку та зображень — 20,83%; ювелірні вироби, годинники настільні та наручні — 7,74%; книги — 5,28%.

У процесі проведення комплексного аналізу зазначених вище показників частки культурного виробництва у структурі ВВП та частки витрат на культуру у загальній структурі споживчих витрат, які склали у 2016 році 3,95% та 1,4% відповідно, можна зробити висновок, що Україна є чистим експортером культурних товарів та послуг. Тим не менше, дані таблиці 2 засвідчують, що цей висновок є хибним в умовах реалій українського ринку.

Наведені в таблиці диспропорції переконливо доводять, що цінність українських культурних товарів та послуг не є економічно обґрунтованою, не беручи до уваги факт наявності великої кількості непробиткових

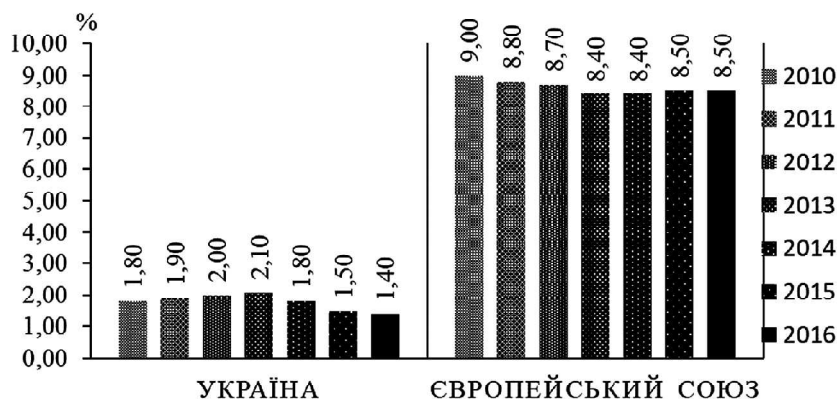

Рис. 2. Частка витрат домогосподарств на культурні потреби у загальних сукупних витратах в Україні та ЄС у 2010–2016рр., %

Джерело: складено автором за даними [24; 25].

Таблиця 2. Сальдо торговельного балансу товарами культурного сектору України 2010–2015 рр., млн дол. США

Група товарів	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Мистецтво	-70,06	-66,43	-81,16	-62,97	-54,34	-42,98
Аудіовізуальне мистецтво	-17,05	-63,80	-69,66	-43,63	-12,15	-5,19
Дизайн	-126,22	-28,72	-179,67	-86,72	81,93	28,15
Нові медіа	6,27	-19,25	-31,24	-32,26	-27,30	-13,75
Сценічне мистецтво	-7,58	-8,49	-8,75	-8,60	-5,56	-3,22
Видавництво	-34,57	2,68	-26,53	32,19	28,60	21,66
Образотворче мистецтво	-14,46	-35,90	-18,51	-30,75	-11,60	1,42
Усі креативні товари	-263,67	-219,93	-415,52	-232,74	-0,42	-13,91

Джерело: складено автором за даними [26].

закладів, адже вартість квитків до музеїв, театрів, громадських бібліотек є досить символічною. Водночас варто зауважити, що велика кількість публічних культурних заходів, які постійно проводяться в Україні і є безкоштовними для глядачів ніде не фіксуються у вітчизняній статистиці, а відтак створюють хибну картину функціонування культурного комплексу України та його відставання від країн ЄС. Варто пам'ятати, що певні типи культурних товарів, як, наприклад, дизайн та реклама, не фінансуються безпосередньо домашніми господарствами і віддзеркалюють хіба що тіньові відносини в суспільстві, проявами яких є аутсорсинг та пітчінг.

Для визначення доміантного товару групи товарів варто розглянути структуру та динаміку змін експорту та імпорту культурних товарів та послуг. Дані рисунка 3 свідчать, що найактивніше рух товарів та послуг у секторі культурного виробництва відбувається в галузі дизайну, яка охоплює архітектуру, моду, торгівлю виробами зі скла, товари та послуги оздоблення інтер'єрів, ювелірні вироби та іграшки. З огляду на структуру, можна зробити висновок про те, що має місце умовний обмін однотипних експортних і імпортних груп товарів, тобто зростання імпорту товарів та послуг певного виду призводить до збільшення обсягів експорту продукції з тієї ж категорії і навпаки. Цей факт є яскравою ілюстрацією важливості трансферту креативних ідей, що зумовлюють розвиток як вузькоспеціалізованого виробництва, так і економіки в цілому. Загальний тренд пришвидшення зростання обсягів експорту та заповільнення імпорту відбувався до 2013 року, багато в чому за рахунок зниження показників торгівлі у галузі моди. Як зазначалося раніше, аналіз будь-яких економічних індикаторів періоду після 2014 року є надзвичайно складним в зв'язку з низкою геополітичних факторів, але помітним є врівноваження сальдо торговельного балансу у секторі культури. В Україні є 2 адміністративні оди-

ниці, тимчасово окуповані та анексовані, а також 2 одиниці, частково визначені зоною АТО, де відбувається військовий конфлікт. У зв'язку з цим, аналізу можуть піддаватися дані з частини території, а отже, їх порівняння з ранніми періодами не є доцільним.

ВИСНОВКИ

Індикативний аналіз сучасного арт-ринку України переконливо довів його високу динамічність, секторальну диференціацію та системну зів'язаність з аналогічним ринком Європейського Союзу.

Арт ринок України сформувався під впливом пострадянської моделі споживання культурних благ та неефективної системи регулювання, що зумовило відсталість від креативного тренду багатьох пост-індустріальних країн, яка сформувалася в зв'язку з архаїчною структурою культурного комплексу, руйнацією, насамперед в сільській місцевості, наявною інфраструктури, залишковим принципом фінансування.

Роль культурного сектору в умовах комплексної конвергенції ринків України та ЄС постійно зростає, адже його розвиток є не лише дієвим інструментом подолання комплексних структурних проблем вітчизняної економіки, але й запорукою збереження незалежності та суверенітету країни.

Література:

1. Montanari F. Territori creativi. L'organizzazione delle politiche a supporto della creatività? / F. Montanari. — Milano: EGEEA, 2011.
2. Accommodating Creative Knowledge. A Literature Review from a European Perspective / [Musterd S., Bontje M., Chapain C., Kovacs Z., Murie A.] — Amsterdam: AMIDSt, University of Amsterdam, 2007.
3. Scott A. J. The cultural economy of cities/ A.J. Scott. — London: Sage, 2000.

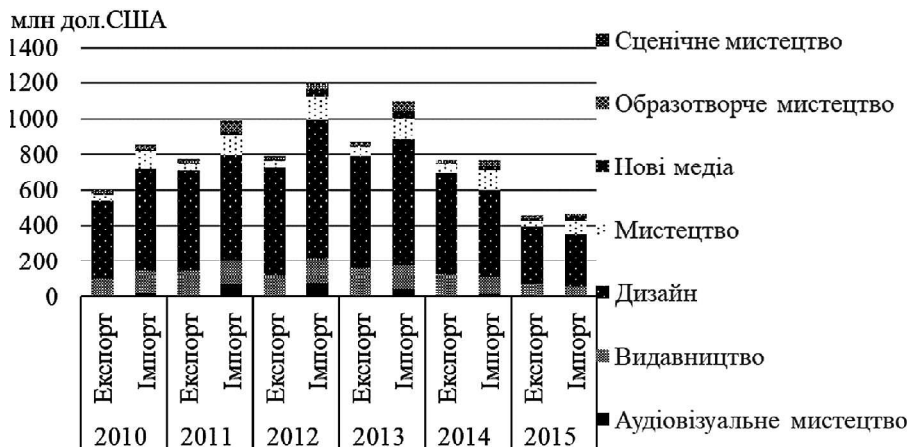

Рис. 3. Динаміка структури експорту та імпорту товарів та послуг культурного сектору України у період 2010–2015 рр., млн дол. США

Джерело: складено автором за даними [24; 25].

4. Scott A.J. Capitalism, Cities, and the Production of Symbolic Forms / A.J. Scott // Transactions of the Institute of British Geographers. — 2001. — 26 (1). — С. 11—23.
5. Scott A.J. Cultural-products industries and urban economic development: prospects for growth and market contestation in global context / A.J. Scott // Urban Affairs Review. — 2004. — 39 (4). — С. 461—490.
6. Scott A.J. Beyond the creative city: cognitive-cultural capitalism and the new urbanism / A.J. Scott // Regional Studies. — 2014. — 48 (4). — С. 565—578.
7. Landry C. The creative city: A toolkit for urban innovators / C. Landry. — London: Earthscan, 2000.
8. Landry C. The Origins & Futures of the Creative City / C. Landry. — Comedia, 2012.
9. Hall P. Creative Cities and Economic Development / P. Hall // Urban Studies. — 2000. — 37 (4). — С. 639—649.
10. Miles M. Interruption: testing the rhetoric of culturally led urban development / M. Miles // Urban Studies. — 2005. — 42. — С. 889—911.
11. Santagata W. The Culture Factory: Creativity and the Production of Culture / W. Santagata. — Springer, 2010.
12. Santagata W. Atmosfera creativa. Un modello di sviluppo sostenibile per il Piemonte fondato su cultura e creatività? / W. Santagata, E. Bertacchini. — Bologna: Il Mulino, 2012.
13. Santagata W. Economia creative e distretti culturali / W. Santagata // Economia della Cultura. — 2001. — 8. — С. 167—174.
14. Santagata W. Cultural Districts, Property Rights and Sustainable Economic Growth / W. Santagata // International Journal of Urban and Regional Research. — 2002. — 26. — С. 9—23.
15. Maskell P. Firms & Markets, Networks & Clusters, Traditional & Creative industries / P. Maskell, M. Lorenzen // DRUID's Winter conference. — 2004. — Aalborg, Denmark.
16. Van Heur B. The Clustering of Creative Networks: Between Myth and Reality / Van Heur B. // Urban Studies. — 2009. — 46 (8). — С. 1531—1552.
17. Le Blanc A. Cultural Districts, a new strategy for regional development? The SouthEast cultural district in Sicily / A. Le Blanc // Regional Studies. — 2010. — 44 (7). — С. 905—17.
18. Коаліційна угода [Електронний ресурс]: Верховна Рада України, 2014. — Режим доступу: http://www.afo.com.ua/doc/Coalition_Agreement_2014.pdf
19. Закон України "Про культуру" [Електронний ресурс]: Верховна рада України, 2011. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>
20. Довгострокова стратегія розвитку української культури — стратегія реформ [Електронний ресурс]: Кабінет міністрів України, 2012. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/119-2016-%D1%80>
21. Статут державної установи "Український інститут" [Електронний ресурс]. — Міністерство закордонних справ України, 2017. — Режим доступу: https://mfa.gov.ua/mediafiles/files/misc/2018-01-17/2018-01-23_n540_statute.pdf
22. Київський офіс Інституту Кенна [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://kennankyiv.org>.
23. The CHOICE — Cultural Heritage: Opportunity for Improving Civic Engagement project [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://choiceproject.eu/>
24. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
25. Eurostat [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>
26. UNCTADstat [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org/EN/>
2. Musterd, S. Bontje, M. Chapain, C. Kovacs, Z. and Murie, A. (2007), Accommodating Creative Knowledge A Literature Review from a European Perspective, AMIDSt, University of Amsterdam, Amsterdam, Netherlands.
3. Scott, A. J. (2000), The cultural economy of cities, Sage, London, UK.
4. Scott, A. J. (2001), "Capitalism, Cities, and the Production of Symbolic Forms", Transactions of the Institute of British Geographers, New Series, vol. 26 (1), pp. 11—23.
5. Scott, A. J. (2004), "Cultural-products industries and urban economic development: prospects for growth and market contestation in global context", Urban Affairs Review, vol. 39 (4), pp. 461—490.
6. Scott, A. J. (2014), "Beyond the creative city: cognitive-cultural capitalism and the new urbanism", Regional Studies, vol. 48(4), pp. 565—578.
7. Landry, C. (2000), The creative city: A toolkit for urban innovators, Earthscan, London, UK.
8. Landry, C. (2012). The Origins & Futures of the Creative City, Comedia, UK.
9. Hall, P. (2000), "Creative Cities and Economic Development", Urban Studies, vol. 37(4), pp. 639—649.
10. Miles, M. (2005), "Interruption: testing the rhetoric of culturally led urban development", Urban Studies, vol. 42, pp. 889—911
11. Santagata, W. (2010), The Culture Factory: Creativity and the Production of Culture, Springer, Heidelberg, Germany.
12. Santagata, W. and Bertacchini, E. (2012), Atmosfera creativa. Un modello di sviluppo sostenibile per il Piemonte fondato su cultura e creatività, Il Mulino, Bologna, Italy.
13. Santagata, W. (2001), "Economia creative e distretti culturali", Economia della Cultura, vol. 8, pp. 167—174.
14. Santagata, W. (2002), Cultural Districts, Property Rights and Sustainable Economic Growth. International Journal of Urban and Regional Research, vol. 26, pp. 9—23.
15. Maskell, P. and Lorenzen, M. (2004), "Firms & Markets, Networks & Clusters, Traditional & Creative industries", DRUID's Winter conference, Aalborg, Denmark, January 2004.
16. Van Heur, B. (2009), "The Clustering of Creative Networks: Between Myth and Reality", Urban Studies, vol. 46 (8), pp. 1531—1552.
17. Le Blanc, A. (2010), "Cultural Districts, a new strategy for regional development? The SouthEast cultural district in Sicily", Regional Studies, vol. 44 (7), pp. 905—17.
18. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), "Coalition agreement", available at: http://www.afo.com.ua/doc/Coalition_Agreement_2014.pdf (Accessed 31 July 2018).
19. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), The Law of Ukraine "On Culture", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> (Accessed 31 July 2018).
20. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), Resolution "On Approval of the Long-term Strategy for the Development of Ukrainian Culture — Reform Strategy", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/119-2016-%D1%80> (Accessed 31 July 2018).
21. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine (2017), "Statute of the Ukrainian institute", available at: https://mfa.gov.ua/mediafiles/files/misc/2018-01-17/2018-01-23_n540_statute.pdf (Accessed 31 July 2018).
22. Kennan Institute Kyiv Office (2018), available at: <https://kennankyiv.org>. (Accessed 31 July 2018).
23. The CHOICE (2018), "Cultural Heritage: Opportunity for Improving Civic Engagement project", available at: <http://choiceproject.eu/> (Accessed 31 July 2018).
24. State Statistics Service of Ukraine (2018), available at: <http://ukrstat.gov.ua/> (Accessed 31 July 2018).
25. Eurostat (2018), available at: <http://ec.europa.eu/eurostat> (Accessed 31 July 2018).
26. UNCTADstat (2018), available at: <http://unctadstat.unctad.org/EN/> (Accessed 31 July 2018).

References:

1. Montanari, F. (2011), Territori creativi. L'organizzazione delle politiche a supporto della creatività?, EGEA, Milan, Italy.

Стаття надійшла до редакції 06.08.2018 р.